

ралне воде. Најзад је реч о индустрији, о путевима (који су за писца бољи него што их је он себи представљао) и о железничкој мрежи.

Ова Кребсова проматрања су фрагментарна и често брза, али су у основи тачна, и писац је, несумњиво, добро обавештен о своме предмету. Само он свакако претерује, кад тврди како су се „многи Срби“ из Хрватске и јужне Угарске настанили у Шумадији после њеног ослобођења. Он не изгледа добар познавалац историјских и етнографских прилика, кад описује како су Срби по градовима у Рашкој истиснути од Турака, а смешно је што мисли, да србијански сељаци иду на њиве око седам или чак око осам часова.

Али се на овим проматрањима, која треба да имају научни карактер и која су штампана у научном часопису, на више места и јако осећа, да их је писао човек аустријски расположен. То се на пр. види из савета, које писац даје како ће се најбољи србијански сељак приближити аустро-угарској монархији: даље из тога, што вести како србијанско становништво пати од глади означује као „клевете споразумне штампе“; а врхунац непознавања србијанске психологије представља пишчева реченица како „Serbien müsste uns zu grossem Dank verpflichtet sein“.

Б. Ж. Милојевић

Norbert Krebs: Belgrad. (Österr. Monatsschrift f. d. Orient. 43. Bd., 1917, с. 1—15.).

Кребс говори о географском и топографском положају Београда, о његовом развоју и изгледу и о последицама, које му је рат био донео. Излагања Кребсова су у главном тачна, али у њима нема ни проматрања ни закључака, који би се истицали неком новином или дубином. Кребс придаје велики значај Београду, као „носиоцу западне културе на блиском истоку“ и у том смислу говори о његовом „светском положају“. С правом замера што Београд и области на југу од Саве и Дунава нису спојене са више железничких пруга. Како је овај чланак само прва глава из дела „Прилози географији Србије“, које је писац намеравао објавити у издању Бечког Географског Друштва, то у њему није требало писати, како српска „полуинтелигенција“ није „у своме политичком схватању стекла јасан суд“, нити како су са српском војском избегли „ратни потстрекачи и њихови органи“.

Б. Ж. Милојевић.

Мирко А. Појовић, професор: **Историја Ужица.** (Прештампано из Извештаја Ужичке Гимназије за 1913.-14. год. Издање и штампа Славка Г. Поповића и Сина — Ужице, 1924, стр. 33.).

У овом раду изнета је врло занимљива историја Ужица, и показује кроз какве је мене Ужице са својом околином пролазило, чувајући увек своју географско-политичку и економску вредност, нарочито за време римског и турског доба. Због оскудице историјских података прошлост ове вароши је врло нејасна за време наше средњовековне државе, нарочито од 12. до 14. века.

Ужице је стара варош. У околини Ужица помињу се илирска племена. Ауторијати у горњем Подрињу, Партени у непосредној близини Ужица обожавали Јупитера Партенског, жртвеник им био у оближњој пећини *Мегари* у Стапарској Клисурској реке Ђетиње и Озуеји око Ба-

јине Баште. У 3. веку пре Хр. келтско племе Скордисци основали су у горњем току Зап. Мораве град *Каједун*, свакако Ужице. Око њега су они водили велике борбе с Римљанима. У I веку пре Хр. место Капедуна јавља се римска муниципија *Малавикум* на једној коси између Пожеге и Ужица, поглавито на висоравни данашњег села Висибабе. Ту је био јак гарнизон од 1000 домородаца. Од романизованих Влаха у околини Ужица остало је доста топографских имена (име предела Ст. Влах, планине Чиготе и Мургенице, села Шетоља, Бурађе и Негбине, реке Катушнице и др.). У 10. веку помиње се у Часлављевој држави град *Дрсник*, свакако село Дрежник близу Ужица, изнад кога је брдо *Градина* на десној страни Ђетиње спрам старог Малавикума. Из 12. века је близу Ужица *Бјела Црква* у селу Карану, задужбина жупана Барјана. У време Св. Саве код Ужица је у Ариљу била епископија. Ту је краљ Милутин обновио цркву (сазидана на месту неке римске богомоље), као и манастир Рачу крај Дрине. У 14. веку град Ужице се нарочито помиње у време борбе кнеза Лазара са ужичким жупаном Алталановићем. За време владе Деспота Стевана помињу се оближња пожешка села (Рупељево, Гулаљ, Расин, Шетољ), која деспот прилаже мананастиру Милешеву.

Хаџи-Калфа је забележио да је Ужице освојио султан Мехмед Освајач (неки свештеник му казао како је народ незадовољан са својим поглаваром). Град је потом стајао 20 година пуст, док га један паша није обновио. Тада су подигнуте многе куће изван града, нарочито због везе са Босном. Х. Калфа и, доцније, други турски путописац, Евлија Челебија, помињу Ужице у 17. веку као врло важно место због развијених заната (златари и терзије), и пуно башта са лепим и крупним трешњама око кућа дрветом покривених; његова каза захватала је 110 добро насељених и напредних села. Било је седиште великог турског чиновништва и војске. Варош је имала 4800 домова, неки зидани каменом и под ћерамидом, у три кварта становали Срби и Латини, у четвртог Јевреји. Имала је 34 велике џамије, неколико караван-сераја, гостионица, у којима су одседали грчки, арапски и персиски трговци; 1140 дућана (безистан), пуних кожарских производа. Становништво је богато, вредно, одевено у чохано одело. Около вароши су виногради, на гласу бели хлеб и јевтине намирнице. У Ужицу је тада било неколико Турака књижевника. Из тога времена су се до данас одржала на Ђетињи два камена моста (Касапчића и Ђулића Ђуприја).

Крајем 17. века око Ужица су вођене борбе између Аустријанаца и Турака, а у првој половини 18. века Ужице је било неко време у рукама аустријским. Тада је се из околине Ужица са старовлашким кнезом Тан. Рашковићем и ариљским владиком Алекс. Андрејевићем иселио око 1500 душа преко Саве.

Почетком 19. века Ужице је имало 5000 домова и 20.000 душа, већином бегова и спахија из Босне и Херцеговине, доста независних од везира. Важило је као прво место после Београда у Србији. У њему је тада био старешина јаничара брат Мехмеда Фочића. Кара-Ђорђе је заузео Ужице коначно 1807. г. после великих борби, а кнез Милош 1815. год. споразумно с Турцима. Само је са њима имао доцније велике муке, све до 1862. год., када је Ужички Град порушен а Турци исељени у Босну.

Од времена ослобођења турски елеменат се у Ужицу непрекидно смањивао док су Срби придлазили. Прве Владе Кнеза Милоша у

Ужицу је отворен магистрат, поред суда за Турке, и српска школа (било до 50 ђака). Оправљена је Стара Црква на Вароши (до тада ужичани ишли у цркву оближњег села Севојна) и подигнута Нова Црква (1850. г.). Турци су тада имали две медресе. Ужице је било административно средиште кнежине Рујна и Црне Горе. Пирх га описује 1829. као живо и врло напредно место. Његови Турци и Срби водили су велику сточарску трговину са Скадром, Дубровником и Италијом. Занати и домаћа индустрија ужичка били су на далеко чувени (нарочито кожарство, платнарство, кујунџилук и др.). Њих су Срби, по изласку Турака, још више развили. Турци су живели ближе граду, у Градској Мали, Теразијама и Коштици, а Срби на Липи, Вароши и Царини. Између њих је био трговачки део вароши — Доња Чаршија и Мегдан.

Данас је Ужице разбијена варош. Простире се с обе стране реке Ђетиње и дели на више крајева. По изласку Турака његово српско становништво почело се нагло повећавати досељеницима из Босне, Херцеговине, Црне Горе и Полимља. Од ових су се досељеника формирале некад прве трговачке богате ужичке куће (Лијевљани, Требињци, Мостарци, Невесињци, Фочаци). Њих доцније замењују досељеници из оближњих ужичких села. Становништво ужичко, без врло малих изузетака, припада искључиво динарској досељеничкој струји.

Од 1862. до 1880. године Ужице је преживљавало своје „златно доба“ у економском погледу. Варош је била необично напредна и богата, и живот у њој врло раскошан (славили и свадбовали по 10—15 дана, јахали хатове од 100, а носили одело од 200—300 дуката; у четири ока зајмили један другом по 1000 дуката). Окупација Босне смртно је погодила економски живот Ужица. Његова трговина и занати почињу се губити. Ужичани се ипак на другој страни снаже и одржавају. Кроз њихову Реалку прошле су врло многе ужичке генерације, које су дале нашој земљи велики део добре интелигенције и чиновника. У последње време у Ужицу се осећа извесан индустријски напредак.

Рад. Ускоковић.

Ивић, проф. др. А. Досељавање Срба у Славонију током XVI столећа. (Гласник Геогр. Др., 1923. св. 7. и 8., стр. 90—113).

Основну расправу о том досељавању написао је Biderman, Die Serben-Ansiedlungen in Steiermark und im Warasdiner Grenz-Generalate. Mitteil. d. hist. Vereines in Graz, 1883. Hefs XXXI., на основу грађе из штајерског земаљског архива. Део те грађе, већином извештаје пограничних војних заповедника, који су преговарали са Србима из Турске и спроводили њихове сеобе у Славонију, штампао је Лопашећ (Spremenici hrv. krajine knj. I. u Prilozi za povijest Hrvatske XVI. i XVII. v. iz štajerskog zem. arhiva, Starine, 17. i 19.).

Онда је д-р Ивић описао миграције Срба у Славонију у Делу за г. 1907. и одатле је после две године ту расправу „знатно попуњену“ прештампао у засебну књигу (Сеоба Срба у Хрватску и Славонију, прилог испитивању срп. прошлости током 16. и 17. в. Ср. Карловци 1919.). У тој књизи изнео је он у главном на основу Лопашећа, нешто мало Бидермана (у преради од д-р Падејског без Бидерманова научног апарата, у „Стражилову“ за г. 1888) и протокола градског Ратног Савета: Windica, у ком су се и та од Бидермана и Лопашећа објављена